

Belcanto som praksisfellesskap

Å forske på læreprosesser i kor fra et situert læringsperspektiv

Anne Haugland Balsnes

ABSTRACT

Belcanto as a community of practice. Researching a local amateur choir practice from a situated learning perspective.

This article focuses on the use of theories of situated learning, and more specifically, theory of communities of practice in research on a local amateur choir practice. Jean Lave and Etienne Wenger's ideas (Lave & Wenger 1991, Wenger 1998) inspire researchers to work with concepts such as community, belonging, meaning and identity work to explore processes of learning involved in communities of practices. Within a situated learning perspective, processes of learning and identity formation are integrated. Learning transforms who we are and what we can do. These ideas are illustrated by examples from a case study of Belcanto, a mixed amateur choir situated in a small community in Southern Norway. The discussion points to a positive outcome of using these theories when researching learning processes of such a choir practice, but also that the theories need to be both supplemented and adjusted when meeting the empirical material.

Keywords: Choir, situated learning, community of practice

Innledning

Mer enn 200 000 nordmenn synger i kor. Korsang er den musikkaktiviteten som samler flest mennesker. Kor er derfor en betydningsfull musikkpedagogisk arena, hvor mennesker i alle aldersgrupper kan få musikkopplæring utenfor de tradisjonelle utdanningsinstitusjonene. På tross av den store utbredelsen har forskningen på feltet vært marginal – først i 2009 kom de to første nordiske musikkpedagogiske Ph.D.-studiene som omhandlet kor (Balsnes 2009, Sandberg Jurström 2009). Hvordan kan musikkpedagogisk forskning nærme seg korfeltet, og hvilke perspektiver kan anlegges? I denne artikkelen drøftes én mulig tilnæringsmåte, nemlig hvordan situert læringsteori (Lave & Wenger 1991), og mer spesifikt teori om praksisfellesskap (Wenger 1998), kan belyse læreprosesser i en amatørkorpraksis. Det pekes på fordeler ved bruk av teorien, men også på dens begrensninger i møte med

det empiriske materialet, som er hentet fra en undersøkelse av en lokal amatørkorpraksis (Balsnes 2009). Det vil bli argumentert for at teorien både må suppleres og justeres for å fange viktige aspekter ved læringen som foregår i en slik korpraksis.

Undersøkelsen det refereres til, ble gjennomført i forbindelse med mitt Ph.D.-arbeid. En casestudie ble utført i koret *Belcanto*, som har tilhørighet i Søgne. Kommunen ligger helt sør i Norge mellom byene Mandal og Kristiansand og har ca. 10 000 innbyggere. Bygda har opplevd en tredobling av folketallet de siste femti år, mye pga. en 17 km. lang skjærgård og nærhet til byer med jobbmuligheter. Bygda har et aktivt kulturliv med over 300 frivillige lag og foreninger, hvor *Belcanto* er en del av bildet.

Koret ble startet i 1985 som et alternativ til det eksisterende kirkekoret (som siden ble lagt ned), og skulle være åpent for alle over 23 år som var glade i å synge. *Belcanto* er tilknyttet den lokale statskirken, men man har hele tiden lagt vekt på å opptre også i ikke-kirkelige sammenhenger. Koret har samarbeidet med andre lokale aktører, og med profesjonelle solister og musikere. Det er to milepæler i *Belcanto*'s historie; fremføringen av syngespillet *Sanger om Søgne* som ble satt opp for fjerde gang i juni-2010, og samtids-musikkverket *Kyst*, som ble fremført på en av Søgnes øyer i 2003. Begge var urfremføringer og komplekse prosjekter både musikalsk og arrangementsteknisk. Ved undersøkelsens begynnelse i 2004 besto koret av ca. 45 medlemmer, de fleste i førti- og femtiårene. De aller fleste bodde i Søgne, men mange var innflyttere.

I casestudien ble ulike kvalitative innsamlingsteknikker brukt; deltagende observasjon over en periode på tre år, intervjuer av 17 kormedlemmer, og analyse av dokumenter fra korets tjuenårige historie. I deler av tiden studien foregikk var jeg også dirigent for koret. Denne dobbeltrollen reiser selvsagt metodiske utfordringer som er inngående drøftet i selve Ph.D.-avhandlingen (Balsnes 2009), men som det ikke blir redegjort for i denne sammenheng.

Gjennom analysen av det empiriske materialet ble det klart at forskning på læreprosesser i en så mangefasettert institusjon som et lokalt kor, fordret et bredt teoretisk utvalg. Særlig antropologiske og sosiologiske teorier viste seg å kunne belyse ulike deler av materialet. Et kor er en tidsbegrenset sosial praksis som møtes på ukentlig basis. Jean Lave og Etienne Wenger, som nettopp representerer en antropologisk og sosiologisk tilgang innen pedagogikken, presenterer en måte å forstå hvordan læringsprosesser er integrert i slike sosiale praksiser og hvordan læringen skjer. Deres innfallsvinkel er *helhetlig* i forhold til hvordan den inndrar hele personen, og hvor læring og identitetsarbeid er integrerte prosesser. Vi skal se at et slikt helhetlig perspektiv var fruktbart med hensyn til å fange opp hvordan og hvilke læreprosesser som foregikk i et lokalt kor, og hva slags kontekst læringen foregikk i. Lave og Wengers teorier bidro dermed til et videre fokus enn kordeltakelsens implikasjoner i relasjon til et rent musikalsk læringsutbytte. Hovedforskningsspørsmålet som ble utviklet gjennom et samspill mellom teoretiske perspektiver og det empiriske materialet, dreide seg om hvordan deltakelse i et lokalt amatørkor bidrar til læring og identitetsutvikling. Også andre korstudier fremhever at kordeltakelse impliserer læring og utvikling på ulike områder (se bl. a. Høgne 1998, Knudsen 2003, Persen 2005, Sandberg Jurström 2001).

Teori om praksisfellesskap

I det følgende blir det redegjort for Lave og Wengers tilgang. Det er ikke lagt vekt på å presentere alle sider ved teorien, men å redegjøre for de aspektene som har vært relevante i analysen av det empiriske materialet i korstudien.

Sosial teori om læring

Wengers teori om praksisfellesskap plasserer seg innenfor et *sosiokulturelt læringsperspektiv*. I følge den svenske læringsteoretikeren Roger Säljö står dette synet på læring i motsetning til både det rasjonalistiske perspektivet hvor læringen kommer innenfra mennesket selv, og det empiristiske perspektivet hvor læringen skjer ved at noe tilføres utenfra (2001:50-51). Innenfor det sosiokulturelle perspektivet er spørsmålet hvordan mennesket tilegner seg samfunnsmessige erfaringer gjennom ulike aktiviteter i samfunnet – som f.eks. i kor. Læringen regnes som en del av hverdagslivet, og av en mer omfattende sosial praksis. Dette gjør at perspektivet i utgangspunktet passer godt om man undersøker læring i kor, som foregår utenfor de formelle utdanningsinstitusjonene, og som er del av en etablert sosial praksis. I følge Lave og Wenger selv er teori om *situert læring* en kontrast til mer intellektualiserende og individualiserende læringsforståelser ved at læringen skjer gjennom *deltakelse* i sosial praksis (1991). Wenger, som har utviklet sin teori om læring i praksisfellesskap på grunnlag av teori om situert læring, mener at interessen for spørsmålet om praksis går helt tilbake til Marx. Han nevner en rekke teoretikere fra ulike felt som inspirasjonskilder til sin tilnærming, både praksisteoretikere og forskere hvis teorier dreier seg om beslektede emner (1998:281-282). Wengers teori gir dermed en sammensatt og flerfaglig tilgang.

Kjennetegn ved praksisfellesskap

Praksisfellesskapskonseptet refererer til den sosiale læringsprosessen som oppstår når mennesker samarbeider om en felles interesse over en tidsperiode. Man kan også si at et praksisfellesskap er et sett med relasjoner mellom personer, aktiviteter og verdener som foregår over tid. Samtidig har det relasjoner til andre praksisfellesskap. Vår deltakelse i slike fellesskap former ikke kun hva vi gjør, men også hvem vi er og hvordan vi fortolker det vi gjør, sier Wenger (1998:4). Han sier at å være med i for eksempel en klikk på en lekeplass eller i et arbeidsteam – eller i et kor kan det legges til – er både en slags handling og en måte å høre til på. Altså favner hans teori aspekter som identitet, mening og tilhørighet.

Alle mennesker deltar i flere ulike praksisfellesskap, selv om de fleste hverken har offisielle navn eller utstedelse av medlemskort. Koret, som opererer med medlemslister og vedtekter, er et relativt organisert fellesskap i så måte. Hva karakteriserer et praksisfellesskap? For Wenger er ikke et praksisfellesskap bare en tilfeldig samling av mennesker. Begrepet er heller ikke synonymt med gruppe, team eller nettverk (1998:72). Wenger

nevner tre hovedkjennetegn ved praksisfellesskap. Det første er *gjensidig engasjement* (ibid.:73). Praksis eksisterer fordi mennesker er engasjert i handlinger hvis mening de forhandler innbyrdes. Det er ikke fordi sangerne møtes i samme rom hver uke at de danner et praksisfellesskap, men fordi de opprettholder tette relasjoner av gjensidig engasjement omkring det de er samlet om. I Belcantos tilfelle handler dette om å skape god korsang og et godt miljø (jfr. korets vedtekter).

Wengers andre kjennetegn ved praksis som kilde til fellesskap, er forhandlingen av en *felles virksomhet* (1998:77). Han fremhever tre punkter vedrørende en virksomhet som holder praksisfellesskapet sammen. For det første er den et resultat av en kollektiv forhandlingsprosess som avspeiler det gjensidige engasjementets fulle kompleksitet. Videre er virksomheten definert av deltakerne – den er deres “eiendom” på tross av alle faktorer de ikke har kontroll over. Dersom ulike hendelser som inntreffer gjør at opplevelsen av et slikt eierforhold er vanskelig å opprettholde, truer det korpraksisen. Til sist skaper virksomheten en gjensidig ansvarlighet som en integrert del av praksis. Enkelte aspekter ved denne ansvarligheten kan tingliggjøres i form av regler, vedtekter, styre- eller årsmøtevedtak, men ikke-nedskrevne regler er minst like viktige. Disse handler om hva man kan gjøre og ikke, hva man kan snakke om og hva man skal unnlate å nevne, hva som er viktig og hva man kan se bort i fra, hva man skal forsvare og hva man skal ta for gitt. Selv når virksomheten er tingliggjort i form av utsagn, utvikler praksis seg videre ved at deltakerne forhandler frem fortolkninger av utsagnene.

Det tredje kjennetegnet ved praksis som kilde til fellesskapssammenhenger Wenger fremholder, er utviklingen av et *felles repertoar* (1998:82). Den felles utøvelsen av virksomheten skaper over tid ressurser som kan brukes til meningsforhandling. Et slikt repertoar kjennetegnes av at det reflekterer virksomhetens historie, og ved at det av natur er flertydig. Et praksisfellesskaps repertoar omfatter rutiner, ord, verktøy, måter å gjøre ting på, historier, gester, symboler, sjangere, handlinger eller begreper som fellesskapet har produsert i løpet av sin eksistens, og som har blitt en del av praksis. Wenger betegner disse felles ressurser for *repertoar*; nettopp for å understreke at de står til rådighet for videre engasjement i praksis. Repertoaret er gjenkjennelig i forhold til historien, men kan også reengasjeres i nye situasjoner. Flertydigheten er en betingelse for selve muligheten til meningsforhandling. Wenger mener det er nytteløst å fjerne flertydigheten, man må heller søke etter sosiale ordninger som setter historien og flertydigheten i arbeid, og som slik gir mulighet for forhandlinger. Felles praksis betyr dermed ikke nødvendigvis felles overbevisninger eller enighet. Motstridende fortolkninger bør ifølge Wenger ikke ses på som problemer, men heller som anledninger til produksjon av nye meninger. Nettopp meningskonstruksjon og meningsforhandling står sentralt i Wengers oppfatning av forandrings- og læreprosesser i praksisfellesskap.

Legitim perifer deltakelse

For Wenger handler læring om vår levde erfaring med deltakelse i verden. Han spekulerer i om ikke læring er en del av vår menneskelige natur i like høy grad som det å spise eller å sove. Læring er livsoppretholdende og uunngåelig, og han mener vi er gode til det hvis vi får sjansen (1998:3). Læring er dypst sett et sosialt fenomen, og kanskje det derfor er viktig med en aktiv fritidsbeskjeftigelse der man lærer noe, spør Wenger. Som i kor, kan det legges til.

En konsekvens av dette synet på læring, er at den ikke alene skjer som *tilegnelse* av kunnskap. Læring er en tilblivelsesprosess, den transformerer hvem vi er og hva vi kan gjøre. Dermed er *læring* og *identitetsarbeid* to uadskillelige aspekter ved samme fenomen. Begge er fundamentalt knyttet til *legitim perifer deltakelses*-konseptet (LPD) som står sentralt i Lave og Wengers teori (1991:29). Læring forstås som en dynamisk bevegelse fra perifer til full deltakelse i et praksisfellesskap. Konseptet gir blant annet muligheten til å diskutere relasjoner mellom nyankomne og veteraner i fellesskapet og belyser hvordan nykommere finner sin plass i koret. Disse blir plassert direkte inn i koret uten noen form for aspirant-tid. Deres deltakelse er legitim fra første stund av. Deltakelsen er imidlertid perifer i forhold til at kompetansen ennå ikke er utviklet. Den nyankomne trenger hjelp og støtte som vedkommende kan få av mer erfarne nabosangere. I studien betegnes denne funksjonen som “Sitting next to Nellie” (Heiling 2000), hvor “Nellie” er den erfarne sangeren som støtter den nyankomne. En mann forteller følgende om sin første tid i koret:

Jeg var veldig spent på om jeg passa inn i et kor [...] Jeg var veldig spent for jeg trodde det lå veldig høyt for meg det koret. Men så blei jeg hengende med [NN] og brukte hans stemme til å korrigere min stemme. Jeg la meg på han, og egentlig så gikk det tålig. Så [NN] kan jeg takke for at jeg kom over den første terskelen.

Denne mannen kan betegnes som en lærling som aktivt bruker en mer erfaren sanger som støtte. På sikt beveger de nye seg videre på deltakerbaner gjennom læringslandskapet og blir tryggere, mer erfarne, får mer kunnskap, og vil kanskje etter hvert bli blant dem som støtter nye sangere.

Det er imidlertid viktig å presisere at LPD-modellen er et analytisk perspektiv på læring, ikke en pedagogikk. Læring finner sted ved legitim perifer deltakelse uansett om det er en pedagogisk hensikt eller ikke. Med andre ord skilles det mellom læring og intendert undervisning. Wenger sier at vår evne til å oppleve verden og vårt engasjement i denne som meningsfullt, er i siste innstans det læringen skal produsere (1998:4). For å oppsummere hovedpoenget: Deltakelse i praksisfellesskap impliserer læring som igjen transformerer individers selvforståelse.

Wenger selv oppsummerer praksisfellesskapsmodellen slik: For at sosial deltakelse skal kunne karakteriseres som en prosess som dreier seg om læring og innsikt, må følgende komponenter være til stede; læring som utførelse (praksis), som erfaring (mening), som

tilblivelse (identitet), og som tilhørighetsforhold (fellesskap) (1998:5). Disse konseptene viste seg å være sentrale i det empiriske materialet i korstudien, og fungerte som analytiske verktøy.

I det følgende presenteres eksempler på hva to av disse konseptene har bidratt til å få frem i forhold til læreprosesser i kor. *Læring* som tilhørighetsforhold diskuteres først. Det handler om konteksten læringen foregår i, og om betingelser for at læringen skal finne sted. I tillegg pekes det på ulike erfaringer kordeltakelsen gir, og hva slags læring som foregår både på det sosiale og musikalske området. Deretter drøftes hvordan konseptet *læring som tilblivelse* bidrar til forståelse av kordeltakelsens implikasjoner i forhold til læring og identitetsarbeid.

Læring som tilhørighetsforhold

Lokal tilhørighet

Læring handler for Wenger om fellesskap og tilhørighetsforhold. I studien knyttes Wengers tilhørighetskonsept til både den lokale, den sosiale og den musikalske dimensjonen ved korets virksomhet. Det lokale er selvsagt et aspekt ved det sosiale, men i Belcantos tilfelle er dette en så viktig del av virksomheten at denne dimensjonen behandles separat. I det følgende gis det først eksempler på nettopp den lokale tilknytningen. Dette er et aspekt som ikke tidligere er behandlet i studier med kor som forskningsfelt. Gjennom analysen av det empiriske materialet utviklet det seg et bilde av et kor som har en sterk forankring i det lokale. Særlig forestillingen *Sanger om Søgne* tematiserer sted, identitet og tilhørighet.

For Wenger handler, som vi har sett, læring i sosiale fellesskap om endring av identitet, virkelighetsopplevelse, sosiale roller og selvfølelse. Dette kan også gjelde i forhold til konstruksjon av *lokal* identitet, opplevelse av *sted*, og ens egen plassering i lokalsamfunnet. Deltakelse i et *lokalt* kor fører ikke bare til endret deltakelse og posisjon i korfellesskapet, men også til endringer i forhold til det større fellesskapet som koret er situert i, nemlig lokalsamfunnet. Med Lave og Wengers begreper kan man se på en innflytter som perifer deltaker i forhold til det lokale. Via deltakelse i et av lokalsamfunnets små praksisfellesskap, kan personen gradvis få en mer sentral posisjon også i det store fellesskapet, noe vi skal se eksempler på fra det empiriske materialet.

I analysen av korets lokale tilknytning var det imidlertid fruktbart å supplere Lave og Wengers teorier. Særlig antropologiske tilganger bidro til en diskusjon av stedstilhørighetens plass i det moderne (bl. a. Bauman 2000, Cohen 2002, Thuen 2003). Flere forskere trekker frem mobilitet, globalisering, differensiering, avlokalisering og individualisering som kjenntegn på det moderne (se bl. a. Thuen 2003). Fellesskap og lokalsamfunn ser allikevel ut til være betydningsfulle også i vår tid (Amit-Talai 2002, Cohen 2002). Der møteplassene tidligere var knyttet opp til næring og yrkesfellesskap, kan nye fellesskapsformer som

kultur- og fritidsaktiviteter fasilitere for tilhørighet og sosial integrasjon for moderne mennesker. Det er flere kormedlemmer som forteller at Belcanto har fungert som utgangspunkt for sosial integrering i bygda. Ved å bli kjent med korkolleger, har de også fått inngang i andre lokale nettverk utenfor koret. “De fleste bekjenskaper jeg har i Søgne er jo via koret på en eller annen måte,” sier en av de som er innflyttere. Kordeltakelsen fører dermed til en type stedstilhørighet som handler om stedet som utgangspunkt for sosiale relasjoner (Wiborg 2003).

Belcanto er et typisk lokalt kor. De aller fleste medlemmene bor i Søgne. De fleste opptredenene foregår i bygda. Koret har i liten grad knyttet seg til et regionalt eller nasjonalt felt gjennom de mulighetene som finnes i form av nasjonale kororganisasjoner med regionalavdelinger, festivaler eller konkurranser. I en lokal sammenheng ønsker imidlertid koret å favne bredt. Det er tilknyttet den lokale menigheten, men synger “alle tenkelige og utenkelige steder ute og inne”, som det sies. Denne allsidigheten er viktig for kormedlemmenes selvforståelse. Koret er med på å sette en spiss på ulike arrangementer som foregår i bygda og i menigheten: “Når noe er på ferde er Belcanto der”. Koret skaper både høytid og fest. Kormedlemmene selv opplever å bety noe i lokalsamfunnet: “Vi leverer noe til folk”. Et stolt medlem mener at koret er den mest betydningsfulle kulturfaktoren i bygda. Koret kan også sies å ha hatt en kulturpolitisk betydning i kommunen ved at uteamfiet i tilknytning til kommunens kultursentrum Søgne Gamle Prestegård, ble bygget til den første forestillingen med *Sanger om Søgne* i 1997. I løpet av fire dager hadde nærmere 2500 mennesker vært innom det nye amfiet, som dermed raskt ble etablert som sted for kulturelle begivenheter.

Belcanto ønsker å samarbeide lokalt. Tilknytningen til den lokale menigheten gjør at koret opptrer jevnlig i forbindelse med gudstjenester og andre arrangementer i menighetens regi. Flere faste arrangementer inkluderer samarbeid med andre lokale kulturinstitusjoner, som den årlige adventskonserten hvor også Søgne bygdekor og Søgne Messingensemble deltar. Opp gjennom historien er det eksempler på samarbeid med skoler, barnekor, ungdomskor, familiekor, dansegrupper, teatergrupper, mållag, turnlag, kunstlag, m.m.

Når den lokale dimensjonen i det moderne får mindre betydning som samhandlingsarena, kan steder få økt symbolsk betydning. Både konkrete fysiske og kulturelle uttrykk som fortellinger, festivaler, litteraturutgivelser og lignende bidrar til den symbolske konstruksjonen av et sted (Bjerkli 1995, Mathisen 2000). I Søgne har koret Belcanto initiert og fremført *Sanger om Søgne*, som nettopp er ulike fortellinger om stedet Søgne. Forestillingen er korets største løft, men også største suksess. Uroppføringen i 1997 trakk ca. 2500 publikummere. *Sanger om Søgne* ble gjentatt i 1999, 2006 og 2010 med gode publikumstall. Temaer for sangtekstene ble jobbet frem av en gruppe lokalhistorikere. De tar for seg historikk, natur og steder, kultur og folkeliv. Gjennom medieoppslag har forestillingen bidratt til å sette Søgne på kartet. Mange mennesker er i sving for å få gjennomført oppsetningen, som oppføres på kommunens kultursentrum *Søgne gamle prestegård*. Kormedlemmene har en sterk opplevelse av at de er med på å berike bygda med forestillingen: “For en gavepakke til en kommune”, sier en. De mener forestillingen

virker samlende på bygda, og opplever at det de gjør har politisk betydning. *Sanger om Søgne* er et innslag i debatten om kommunesammenslåing som med jevne mellomrom kommer opp i lokale medier.

I forestillingen brukes mye humor, parodiering og selvironi. Den får folk til å le av seg selv. Dermed ser de seg selv i et annerledes perspektiv, og kan få nye erkjennelser. Samtidig som det i flere tekster drives ap med lokalpatriotismen, ligger det stor kjærighet til bygdas natur, kultur og mennesker bak tekstene. Gjennom arbeidet med forestillingen lærer kormedlemmene om bygda. “Jammen så lærte jeg så mye om Søgne som jeg aldri har visst før [...] jeg er en god Søgnehistoriker blitt”, sier en mann, og en annen forteller at han etter *Sanger om Søgne* har fått lyst til å fordype seg i lokalhistorie. Kormedlemmene er også tydelige på forestillingens betydning for opplevelse av lokal tilknytning: “det gjør at en føler seg mer knytta til bygda når en synger om der en bor”. Et medlem sier at etter å ha vært med på *Sanger om Søgne* er det umulig å flytte.

Uansett hvilken betydning man tillegger stedstilhørigheten i det moderne, må den forhandles og konstrueres (Thuen 2003, Wiborg 2003). *Sanger om Søgne* har gitt kormedlemmene materiale til forhandling og konstruksjon av tilhørighet. Kordeltakelsen har dermed fungert forankrende i forhold til lokal identitet og stedstilhørighet, for *Sanger om Søgne* “var jo tross alt om oss”, som en sier det. Gjennom kordeltakelsen får medlemmene opplevelser og erfaringer de kan bruke som materiale i en identitetskonstruksjonsprosess knyttet til sted. De lærer simpelthen å bli *Søgneboere*. Wengers teori om praksisfellesskap og betoningen av tilhørighet samt supplerende teori, bidro i analysen av dette viktige aspektet ved Belcantos korpraksis.

Sosial tilhørighet

Til nå har vi hovedsakelig undersøkt relasjoner som strekker seg fra koret og utover i lokalsamfunnet. Wengers tilhørighetskonsept er også relevant å bruke om relasjonene som oppstår innad i korfellesskapet. I analysen av koret som sosialt nettverk er teoritilfanget supplert med bl. a. teori om sosial kapital (Putnam 2001), som dreier seg om sosiale nettverk og den gjensidighet og tillit som oppstår i forbindelse med dem.

Selve koret er for mange et holdepunkt i tilværelsen som er med på å strukturere året i en fast syklus. “Om en ikke skal noe annet den uka, da er det i alle fall det [koret] å gå fast til”, sier et medlem. Koret fungerer også som et fristed: “Koret er en sånn liten plass for meg selv som ikke er jobben. Det er på en måte et lite fristed. Fri fra familie og jobb”, fortelles det. Samtidig er ikke Belcanto bare et “stikke-innom-kor”, som en kaller det. Mange vektlegger forpliktelsen til å møte opp som noe positivt. I tillegg til fast oppmøte er det mange ansvarsoppgaver som må fordeles for å holde korvirksomheten i gang.

Den amerikanske statsviteren Robert D. Putnam mener at tilhørighet i fellesskap som treffes ansikt til ansikt er betydningsfullt (2001). Koret er et slikt fellesskap, forteller et medlem:

Du treffer andre mennesker som er hyggelige å snakke med, og vi kan sitte i en pause og snakke om alt mulig rart. [...] hvis jeg bare hadde pendla mellom hjem og [arbeidssted] så hadde jeg ikke hatt den muligheten.

Koret fungerer som et ressurs- og omsorgssenter hvor medlemmene kan få støtte og hjelp om det trengs. Det er flere eksempler i materialet på at koret fungerer som et utvidet nettverk, ikke bare for kormedlemmene selv, men også for deres pårørende som ikke er med i koret. “Jeg ser på koret som en utvidet familie”, fortalte en enke som hadde hatt sin mann med i koret i mange år.

I Belcanto er man engasjert i god korsang, men også i å *ha det gøy*. Dette er et viktig aspekt ved korvirksomheten. Det må ikke bli for “seriøst”, som noen kaller det. I Belcanto fungerer *humor* i form av kommentarer ment til å fremkalle latter som fellesskapslim. Den garanterer i tillegg for opplevelsen av å ha det gøy. Humoren spiller på et felles repertoar av historier, sjargong og interne vittigheter, jfr. et av Wengers kjennetegn på praksisfellesskap (1998:125). Gjennom korets historie er det nærmest utviklet et eget stammespråk som nye medlemmer gradvis lærer seg. Praksisfellesskapet preges av inneforstått humor og vitende latter som er viktig for trivsel og opplevelsen av tilhørighet.

Ifølge Wenger er man i et praksisfellesskap engasjert i handlinger hvis mening det stadig forhandles om, både individuelt og kollektivt, og disse forhandlingene involverer forandring og læring. Motstridende fortolkninger anses ikke som problematisk, men tvert om som en anledning til produksjon av nye meninger (1998:85). Opprør avslører ofte større engasjement enn passiv konformitet. I studien ble dette aspektet ved korpraksisen utdypet med et sosiologisk perspektiv anført av Georg Simmel (1955). Han mener at konflikt er en av de viktigste formene for interaksjon mellom mennesker, og at konflikter også innebærer positive krefter (ibid.:13). Simmel trekker frem en interessant tosidighet ved begrepet *unity*. Vi er vant til å tenke på begrepet i forhold til konsensus og harmoni, men det betyr også enhet og helhet (ibid.:16-17). Et samfunn trenger både harmoni og disharmoni, forening og konkurranse. Studien viste da også at koret ikke bare var preget av positive krefter som samarbeid og gjensidighet, men også som vi skal se, av negative krefter som spenninger, forhandlinger og konflikter.

Anthony P. Cohens antropologiske teori om symbolsk konstruksjon av fellesskap (1985), bidro i analysen av konfliktområder i Belcanto. Ved hjelp av Cohens teori var det mulig å trenge dypere inn i hva korets heterogenitet besto i, samtidig som det fremsto som et homogent fellesskap utad – med en *kollektiv maske*, for å bruke Cohens begrep (ibid.:73-74). Cohens hovedpoeng er at fellesskap konstrueres symbolsk, ikke strukturelt. Symbolene tilbyr redskaper som individer og grupper kan bruke til å erfare og uttrykke tilhørighet til et samfunn uten å måtte inngå kompromisser med sin individualitet: “the ‘commonality’ which is found in community need not be a uniformity”, sier Cohen (1985:20). I Belcanto forhandles det om alt fra religion og livsstil til demokrati og økonomi. Ved hjelp av Cohens teori ble aspekter som navn og vedtekter,

menighetstilhørigheten og institusjonen *Ord for dagen*, betraktet som symboler, som hvert enkelt medlem må skape sin egen mening i forhold til. I tillegg forhandles det om symbolenes mening i fellesskapet.

Forhandlingene omkring *Ord for dagen* kan tjene som eksempel. Dette er en rutine som har blitt en del av praksis. *Ord for dagen* har høyst forskjellig betydning for medlemmene og institusjonen har forandret seg gjennom de over tjue årene koret har eksistert. Den gis ulikt innhold alt etter hvem som har ansvaret for den, og det forhandles med jevn mellomrom i kollektivet om dens plass og betydning. Fra å opprinnelig være tenkt som en slags andakt, er det i dag tre hovedområder som vektlegges. Mange velger denne anledningen til å fortelle hva koret betyr for dem og oppfordre til medmenneskelighet og omsorg i korfellesskapet. Andre forteller en god historie eller en vits og legger dermed opp til humor og latter som har en viktig plass i koret. Det er også noen som velger å holde en mer tradisjonell andakt med religiøst innhold.

Ordet fellesskap har positive konnotasjoner. Wenger understreker imidlertid at de innbyrdes relasjonene har sin opprinnelse i *gjensidig engasjement*, ikke i en idealisert oppfattelse av hvordan et fellesskap bør være (1998:73). Fredelig sameksistens, gjensidig støtte og interpersonell lojalitet kan forekomme, slik det også gjør i Belcanto, men forutsettes ikke. Derimot er opplevelsen av gjensidig engasjement og felles virksomhet viktig. Et eksempel fra Belcantos historie hvor gjensidighet og fellesskap ble satt på prøve, er korets deltakelse i samtidsoperaen *Den grønne riddaren* som ble satt opp på Agder Teater i Kristiansand i 2004. Oppsetningen var et samarbeidsprosjekt mellom Opera Sør og Den Norske Opera med profesjonelle krefter i alle ledd, bortsett fra på korsiden. Forespørselen kom etter at det lokale operakoret hadde trukket seg fra prosjektet, og det var kort svarfrist. Styret og dirigent gikk inn for deltakelse og nærmest overtalte kormedlemmene til å bli med. Det var et relativt stort honorar inne i bildet, noe koret trengte sårt etter underskudd på prosjektet *Kyst*, som var blitt gjennomført året før. Mange prøver og forestillinger gjorde at ikke alle i koret kunne få til å bli med, men det var heller ikke nødvendig med mer enn 25 sangere. Det ble dermed utarbeidet et eget opplegg for medlemmene som ikke ville delta på operaen. I ettertid uttaler en kvinne i koret:

Jeg vet at det var en del som sluttet på grunn av det inne på teatret. Det ene var at det var for høytravende, det andre var at det blei liksom et lite skille: 'Dere som skal med på det, dere går der, og dere andre kan bare ta en pause eller finne på noe annet'.

Koret satt igjen med penger i kassen, og de som var med forteller om flotte opplevelser. Men uroen var stor og kulminerte i en krise i koret senere i semesteret. Årsakene var sammensatte. Et problem var at koret ble splittet opp og sluttet å fungere som et praksisfellesskap. Prosjektets art og organisering opplevdes ekskluderende. Oppsetningen hadde videre manglende forankring i koret og det lokale, slik andre store prosjekter som for eksempel *Kyst* hadde hatt. Prosjektet opplevdes dermed ikke som del av praksisfellesskapets virksomhet, noe som førte til manglende eierforhold. Mange var ikke fortrolige med

operaens musikalske formspråk. Plasseringen i tid var også uheldig. Det var ikke lenge siden koret hadde fremført *Kyst*, som også var et omstridt prosjekt, og mange hadde hatt nok samtidsmusikk for en stund. Det måtte altså en krise og omfattende forhandlinger til før koret igjen kunne fungere som et praksisfellesskap.

Spenningene i koret handler ofte om ulike ønsker i forhold til vektleggingen av det musikalske versus det sosiale. Ikke minst diskuteres repertoaret, som i forbindelse med *Den grønne riddaren*, noe som bringer oss over til temaet *musikalsk tilhørighet*.

Musikalsk tilhørighet

I studien analyseres den musikalske delen av korpraksisen. Også her er opplevelsen av tilhørighet viktig for medlemmene i Belcanto. Dersom enkelte medlemmer ikke trives med korets repertoar, enten av estetiske eller pedagogiske årsaker, vil de etter hvert føle seg fremmedgjorte i forhold til korfellesskapet. Manglende opplevelse av tilhørighet kan i verste fall føre til at noen slutter. Dersom dette gjelder mange, vil det oppstå en krise. I den andre enden av skalaen finnes det tilfeller hvor tilhørigheten oppleves som sterkest, når alle elementene i korpraksisen balanserer, og hvor korfellesskapet er på sitt mest ideelle. Som vi skal se er dette ofte knyttet til fremføringssituasjoner.

I analysen av Belcanto-sangernes musikalske smak (avgrenset til å gjelde kor-repertoar), var det igjen behov for å supplere Lave og Wengers teorier. Andre norske undersøkelser om kulturbruk og smak ble trukket inn. Sosiologen Arild Danielsen mener at et nytt ideal for kulturell kompetanse er å være *altetende* (2006:107). I vedtektenes formål, paragraf 1.3, heter det: “Belcanto vil presentere et vidtfavnende repertoar”. Idealet om å være altetende gjenspeiler seg også i medlemmenes repertoar-preferanser ved at de ønsker seg “litt av hvert” eller “variasjon”. Dette begrunnes med at det må være slik for å favne flest mulig: “Det er når det er variasjon du beholder alle. [...] når du har den variasjonen har du alltid noe du syns er ålreit”. Sjangere som heavy metal eller dansebandmusikk har imidlertid aldri stått på korets program. Hva variasjonen består i, er et resultat av historie, tradisjoner og stadige forhandlinger. I Belcantos tilfelle handler det nok mest om variasjon innenfor hva som er et tradisjonelt kor-repertoar. Ikke minst ønsker medlemmene at repertoaret skal ha “futt og fart” og være “gøy”. Dette er i tråd med den konklusjonen Danielsen gjør i sin undersøkelse som er gitt tittelen *Behaget i kulturen*: Publikum prioriterer kunst de kategoriserer som vakker, god og meningsfull, mens de velger bort det problematiske og ubehagelige (2006:188). På samme måte sammenfaller kormedlemmenes smak med *middlebrow*-konseptet medieforskeren Jostein Gripsrud trekker frem (2002:125). Dette innebærer en forsiktig kunstvennlighet så lenge kunsten ikke oppleves for uforståelig, og en generell kulturinteresse så lenge for eksempel musikken ikke er for provoserende eller atonal.

En annen sosiolog, Ove Skarpenes, mener at *om* det finnes en legitim kultur i Norge, så er det underholdnings- eller populærkulturen (2007:546). Det legitime er det folkelige. Mange av karakteristikkene Skarpenes trekker frem fra sin studie, er sammenfallende

med kormedlemmenes karakteristikk. Det er en tydelig polaritet i materialet mellom det fin- eller høykulturelle (karakteriseres for eksempel som “høyttrende” eller “seriøst”), og det folkelige/lavkulturelle (“lett”, “gøy”, “vanlig”). Det førstnevnte er oftest er noe man vil avgrense seg fra, mens det sistnevnte fremheves som ideelt og ønskelig.

En pedagogisk tilnærming til det samme kor-repertoaret viser at *trygghet*, *mestring* og *utfordringer*, er nøkkelord i forhold til trivsel og opplevelse av tilhørighet i koret. Et kor som Belcanto må favne mennesker med ulikt kompetansenivå når det gjelder korsang. På et større sted kan man ha flere og mer spesialiserte kor, og dermed oppnå mer homogenitet blant medlemmene. I Belcanto finner vi alt fra mennesker som ikke kan en eneste note og er helt nybegynnere når det gjelder korsang, til folk med musikk-utdannelse. Det er en pedagogisk utfordring å finne repertoar som tilfredsstiller alle. Kormedlemmene vil gjerne ha noe å strekke seg etter, men samtidig må det ikke være *for* krevende. Det må være “balanse mellom strev og glede”, som en kvinne sier det. Denne balansen befinner seg på ulike områder for de forskjellige sangerne. Noen har sluttet fordi repertoaret ble for krevende og mestringsfølelsen forsvant. For andre er det avgjørende med god tid og stemmeøvelser ved innøving av nytt stoff. Andre får ikke nok utfordringer, men trives i miljøet, og finner andre arenaer i tillegg til Belcanto hvor de kan utfordres.

Samtidig som fortellingene om opplevelsen av manglende mestring er flere, finner vi i motsatte ende mange vitnesbyrd om hvor godt det føles når stoffet faller på plass, særlig etter å ha gjort en innsats: “Når man får til en sang man har strevd med, åh, det er deilig!” sier en mann. Mange forteller om høydepunktsopplevelser, oftest i forbindelse med konserter man har jobbet frem mot: “[Jeg] blir “høy” av å føle at vi får det til, når koret føles som en stemme”, forteller en av sangerne.

Det er nettopp i øyeblikk som dette at samhörigheten i fellesskapet oppleves sterkest. En dimensjon ved musikk er at den kan skape en fortettet fellesskapsopplevelse som ytterligere blir forsterket når instrumentet som brukes er sangstemmen. Den er nært knyttet til kropp, pust, følelser og selvidentitet. I slike øyeblikk har alle i koret sin oppmerksomhet rettet mot både seg selv og de andre, og samarbeidet preges av gjensidig tillit. Antropologen Michael Carrithers mener vår evne til å være oppmerksom på hverandre er en spesifikk egenskap ved menneskeheten: “We are not so much self-aware as self-and-other-aware” (1992:60). Han sier videre: “humans are delicately attuned to one another, and to themselves in relation to others, in a taut web of interaction” (ibid.:62-3). Dermed innebærer korsang noe dypt menneskelig som samtidig er synonymt med “social connectedness” (ibid.), eller sosial tilhørighet, for å bruke Wengers begrep.

Musikk ser dermed ut til å kunne forene mennesker på en slik måte at status og grenser opphører eller blir uten betydning. Det å synge sammen skaper en form for nærhet som allikevel ikke blir intimiserende. Man kan på en måte få i pose og sekk i det musikalske fellesskapet – nærhet og balansert avstand samtidig. Korsang er en demokratisk aktivitet hvor alle kan delta og alle er like viktige. Aktørene opplever en sammensmelting eller oppløsning av grensene mellom seg selv og de andre, de går opp i en høyere enhet. På

konserten, når alt slit er tilbakelagt, når spenninger og konflikter er irrelevante, når balanse er opprettet, når alt stemmer, når publikum er med – da fungerer korfellesskapet på sitt beste. “Korsang er et idealbilde på menneskelig fellesskap,” sier et av medlemmene i Belcanto.

Læring som tilblivelse

Et av kormedlemmene som ble intervjuet i korstudien, fortalte at det å være med i Belcanto har gitt henne et nytt liv. I studien kalles kvinnen for Diana. Hennes fortelling presenteres som et eksempel på et av Wengers hovedpoeng ved praksisfellesskap, nemlig at læring og identitetsarbeid er uadskillelige prosesser, og at læring dermed handler om tilblivelse og ny selvforståelse. Narrativet om Diana ble konstruert på bakgrunn av intervju- og observasjonsmateriale, og fungerer som et *embedded case* eller et *mini-case* i hovedcasen (Stake 2000:451). Diana er et “ekstremt case” i positiv forstand, hennes fortelling er en solskinnshistorie. Hun er ikke den eneste i Belcanto som kan fortelle liknende historier. Men hun er det mest “ekstreme” tilfellet i forhold til det hun forteller om *før* og *etter* at hun begynte i Belcanto, og fordi hun selv knytter sin utvikling så entydig til kordeltakelsen: “Etter at jeg begynte i koret har jeg blitt et nytt menneske. For meg betyr det alt!” sier hun. Hva har skjedd med Diana i praksisfellesskapet? Hun forteller følgende om sin manglende bakgrunn i forhold til sang:

Jeg hadde aldri sunget noenting, jeg sang gjerne i bilen fram og tilbake til jobben hvis det var ei fin plate eller noe sånt – men aldri når noen hørte det, for jeg var blant de sjenerte i samfunnet.

Lav selvtillit gjorde at det å synge var for Diana noe privat, noe hun tidligere aldri ville tørre å gjøre sammen med andre. Men så flyttet hun til Søgne og traff noen som overtalte henne til å bli med på korøvelse med Belcanto. Hun forteller om sitt første møte med koret:

Jeg kom inn der og ja, jeg gikk bare bort på høyre side der som sopranene sitter. Jeg visste ikke hva jeg var for noe, jeg må si det sånn. Ja, og der kom [NN], og hun blei jo så glad når hun fikk se meg. Ja, så satt vi ned, og så begynte han [dirigenten] å spille på pianoet, og vi skulle lage disse rare lydene som jeg syntes det var den gangen [henviser til oppvarmingen], og tenkte, ’jeg får jo prøve meg jeg også’, litt sånn stille og rolig. Og så var det noen sanger som de skulle synge, og så skulle vi stille oss opp, og jeg tenkte, ’ja, ja det er ingen som ser meg, jeg går i mengden’, og plutselig begynte de å synge på noen fantastisk fine sanger, og det var jo bare så jeg hoppa bakover når de satte i gang med å synge. Og for å gjøre historien kort, så gikk jeg og kjøpte den CD-en, og spilte den hundre ganger hjemme, og lærte det utenat.

Siden den dagen for 9 år siden har Diana vært “frelst” på korsang. Det var imidlertid en noe nølende start. Det som reddet Diana var at hun kunne gjemme seg i mengden. Koret viste seg å være trygg arena for å gjøre noe som tidligere hadde vært uaktuelt for henne, nemlig å synge sammen med andre. Hun kunne innta en perifer, men legitim rolle.

Den første store utfordringen for Diana var å tørre og i det hele tatt la sin stemme høres. Men kordeltakelsen skulle by på stadig flere utfordringer. Uten å kunne noter eller å ha spesielle musikkunnskaper kan det å lære et klassisk musikkverk oppleves som en uoverkommelig oppgave. Høsten 2004 skulle Belcanto fremføre verket *Gloria* av komponisten John Rutter:

Jeg tenkte med meg selv at jeg skulle gi opp [...] fordi det var så vanskelig [...], men så fikk jeg sitte ved siden av et par stykker som er voldsomt flinke til å synge, og så tenkte jeg: ‘ja, ja, jeg får gå og prøve litt til’. Og når det da plutselig kom inn i meg [...], det var så kjekt å være med på den øvingen – og bare øve om igjen og om igjen.

Diana var nær ved å gi opp, men ble reddet av “Sitting next to Nellie-metoden” som tidligere er beskrevet. Ved å lene seg på to mer erfarne sangere og hardt arbeid, klarte hun ikke bare å lære seg verket, men å få overskudd til å glede seg over prosjektet. Nå stråler Diana der hun står ytterst til høyre på sopranen. Kan alltid alt utenat – for ellers er det så vanskelig å smile samtidig som hun synger, sier hun. Best er applausen som kommer når koret har opptrådt: “Jeg elsker [...] å stå der og bukke, for da har vi gjort noe, og de er så glade for det!”

Den sosiale dimensjonen ved Dianas kordeltakelse handler også om læring og utvikling. Hun har gått fra å være en perifer deltaker til å få stadig nye oppgaver. For å holde koret i gang er det mange ulike oppgaver, små og store, som må gjøres. Muligheten for utfordringer ligger til rette. Diana forteller om den gangen hun til både egen og andres store overraskelse, sto frem som tolk; “når du har gjort noe sånt, så har du jo gått over noen grenser, ikke sant?” Oppdraget som tolk var bare den første utfordringen Diana tok på seg. Hun deler ut blomster, baker kaker, er ofte sponsoransvarlig ved større arrangementer, sitter stadig i ulike komiteer, holder festtaler, og har vært både styremedlem, velferdssjef og styreleder. Gjennom kordeltakelsen har hun vokst som menneske og fått en ny trygghet. “Nå tør jeg gjøre ting jeg aldri har turt før”, sier hun.

Den sosiale betydningen av koret er viktig for Diana. Hun går nødig glipp av en øvelse eller en konsert. Livet struktureres etter korets program. For Diana som er innflytter, har kordeltakelsen bidratt til integrering i lokalmiljøet og til utvikling av sosial kapital. I koret blir Diana sett og bekreftet både av dirigenten, korkolleger og av publikum. Korfelleskapet representerer også omsorg. Diana forteller om da hun som ganske ny i koret ble liggende på sykehus i 11 uker pga. et fall. Etter en tung periode opplevde hun å bli ønsket velkommen tilbake til koret på en måte som gjorde sterkt inntrykk på henne. Samtidig er Diana en av dem som gir omsorg. Hun inviterer til juleselskap, sender oppmuntrende tekstmeldinger, og stiller opp når det trengs. I korets ressurscenter bidrar hun med sine

ferdigheter, samtidig som hun kan nyte godt av andres ressurser. Diana er frisør og klipper gjerne sine venninner. På datafronten derimot, er hun en av få i koret som ikke har tilgang til internett. Men i koret er det nok av datakyndige som kan hjelpe til.

Diana er bevisst sin egen utvikling, og knytter denne direkte til korpraksisen. Belcanto representerer et vendepunkt i Dianas liv:

Før var jeg veldig sjenert og stille og rolig, og tok aldri ordet i noen forsamlingen. Og nå har jeg jo vært formann i Belcanto i tre år [...]. Jeg har vokst veldig som menneske på å være med og synge. [...] nå føler jeg at jeg kan gå med løfta, hevet hode.

Diana rangerer en konsert i Stavanger domkirke hvor familien hennes var til stede, som sin største opplevelse med Belcanto:

Opptredenen i Stavanger domkirke, det var den største for meg, for da tok jeg jo mikrofonen og ønsket dem velkommen. Familien min ramla jo bakover når de fikk høre at jeg tok mikrofonen, så det var det absolutt største for meg.

Ved denne anledningen fikk hun vist frem sitt nye *jeg* til menneskene som står henne nærmest. Diana har gått fra å være en sjenert novise, både i korsammenheng og ellers, til å bli en ressursperson, både musikalsk og sosialt. Hun har vært mottagelig for alt koret har å by på av muligheter for læring, utvikling og erfaringer både på det sosiale og det musikalske planet.

Vi ser at fortellingen om Diana handler om identitetsarbeid og sosial utvikling knyttet til kordeltakelsen. Praksisen i korfellesskapet har hatt innvirkning på hele hennes liv, ikke bare på hennes musikalske utvikling. Som Diana selv sier: "Musikken og koret, det er mitt liv!"

Diskusjon

Lave og Wenger leverer et viktig bidrag til å forstå at læring kan finne sted overalt, ikke bare i formell undervisning. Teorien knytter læreprosesser til deltakelse i ulike praksisfellesskap – til våre daglige liv i samfunnet. Mye av den eksisterende musikkpedagogiske forskningen har undersøkt formell læring innenfor utdanningsinstitusjonene (Jørgensen 1995). I studien av en uformell musikkutdanningsarena som befinner seg utenfor institusjonene, var det viktig med en slik teori som fokuserer mer på *læring* enn på den tilrettelagte undervisningen. I den senere tid har vi sett et skifte i fokus nettopp fra *undervisning* til *læring* (Folkestad 2006:136). Ulike konsepter hentet fra musikkpedagogisk teori kan kaste lys over fokuset i korstudien.

I en *formell* lærings situasjon er målet å lære og spille/synge, mens målet i en *uformell* situasjon er å spille/synge (Folkestad 2006:136). Med formålet “Belcanto skal være et kor for alle som liker sang og musikk” plasserer virksomheten i det undersøkte koret seg mot den uformelle polen av kontinuumet. Samtidig er det nettopp ved å *delta* (her: i korsangen) at man lærer praksisen, noe vi har sett er i tråd med synet på læring i sosiale læringsteorier. Både *intensjonal* og *funksjonell* læring (Ruud 1983:66) foregår selvsagt i kor, og må tas med om man anlegger et helhetlig og kontekstuellt perspektiv, slik det her er argumentert for betydningen av. Bevisstheten omkring det *ikke-musikalske læringsutbyttet* i musikkpedagogiske kontekster er økende (Fornäs, Sernhede & Lindberg 1995, Karlsen 2007, Mark 2002), og har også stått i fokus her. *Formale* danningsteorier tar utgangspunkt i mennesket, og vektlegger læringen som foregår “gjennom musikk” (Nielsen 1998:66), mens undervisningsstoffet står i sentrum i de *materiale* danningsteorier (ibid.:55). Er målet med den musikkpedagogiske virksomheten som foregår i kor oppdragelse *til* eller *gjennom* musikk? Selv om et av målene er å skape god korsang, er det en rekke aspekter som taler for at det er menneskene som står i fokus i Belcanto. Med ønsket om å berike både publikum og kormedlemmene selv med god korsang, blir det musikalske et middel til å skape et godt miljø hvor mennesker kan utvikle seg både personlig, sosialt og musikalsk (jfr. vedtektene).

Lave og Wengers tilgang er en generell teori om læring, den omhandler ikke kunstfeltet, eller mer spesifikt, musikkfeltet. I et kor er det opplagt at medlemmene også lærer *musikk*. De lærer nye sanger, sangteknikk, og får i tillegg kunnskaper *om* musikk og musikkteori. Det foregår også mer indirekte læring, som for eksempel kulturell og historisk forståelse og innsikt i ulike språk. Men ikke minst lærer medlemmene *via* musikk. Som deltakere i korfellesskapet får de musikalske *erfaringer*, som ser ut til å bety mer enn *kunnskaper* om musikk. Flere forskere fremhever at nettopp kunst- og kulturaktiviteter byr på en ekstra dimensjon i forhold til identitetsutvikling fordi de kan gi tilgang til sterke følelsesmessige opplevelser som definerer, utvikler og forandrer selvet (DeNora 2000, Finnegan 1989, Giddens 1991). Det skulle dermed være gode grunner til å fokusere på identitetsutvikling, slik Lave og Wenger legger opp til, nettopp i et praksisfellesskap hvor *musikk* er det man “gjør” sammen,

Lave og Wengers tilgang var fruktbar i forhold til å få frem en sosial, kontekstuell og helhetlig tenkning omkring læring og utvikling i en musikkpedagogisk kontekst. Det helhetlige omhandlet flere områder, blant annet i forhold til hvilke analyseområder som var relevante. Undersøkelsen tok for seg relasjoner både innad i koret og utover koret. Lokalsamfunnet ble trukket inn i analysen som én kontekst. Undersøkelsen kombinerte dermed både mikro- og makronivåer, noe som er i tråd med Wengers teori. Han mener at analyseenheten i studier av praksisfellesskap hverken er individer eller fellesskapet, men prosesser hvor disse blir gjensidig konstituert (1998:124). På makronivå ble koret satt inn i en større kontekst, som bl. a. innbefattet relasjoner i forhold til lokalsamfunnet, mens mikroplanet handlet mer om de enkelte kormedlemmene og om relasjoner internt i koret. Wengers teori bidro dermed i utvelgelsen av analyseenheter.

Også i forhold til *deltakelsesform*, anfører Wenger et helhetlig perspektiv. Han sier at deltakelse omfatter hele vår person; kropp, bevissthet, følelser og sosiale relasjoner (1998:56). Wengers teori bidro dermed til å fange opp flere ulike aspekter ved kordeltakelsen og dens betydning for læring og utvikling. En korleder som kun fokuserer på den musikalske utviklingen, vil stå i fare for å miste medlemmer som ikke nødvendigvis går i koret for å lære og synge, men for å synge sammen med andre og ha det gøy. Å ivareta de sosiale relasjonene er avgjørende for ledelsen av et kor som Belcanto, noe musikkpedagogiske teorier som fokuserer på teknisk-musikalske prosesser ikke nødvendigvis fanger opp. Teori om praksisfellesskap, som er en sosial læringsteori, bidro til bevisstgjøring i forhold til avhengigheten mellom den musikalske samklngen og det sosiale samspillet i et kor.

Når en teori overføres fra en kontekst til en annen, må det stilles spørsmål om empirien gjør det nødvendig å kritisere teorien som misvisende eller ufullstendig. Empirien yter motstand til teorien og tvinger oss til å reflektere. Hvilke begrensninger ved teorien ble avslørt i møtet med det empiriske materialet fra korstudien? Lave og Wengers teorier er kritisert for at kategorier som klasse, kjønn og makt er fraværende, og for at konflikter dermed underkommuniseres (se bl. a. Cole 1996). Hva slags studier ligger til grunn for teorien? Lave og Wenger har hovedsakelig studert profesjonsutdanninger og yrkesutøvelse i relativt enkle samfunn, jfr. Laves undersøkelse av skreddere i Liberia. Maktstrukturene i slike samfunn tematiseres ikke hos Lave og Wenger, som i liten grad er samfunnskritiske. I korstudien ble det forsøkt å kompensere for dette ved å ta tak i spenninger og konflikter i materialet. Et eksempel er uroen i forbindelse med Belcantos deltakelse på *Den grønne riddaren*, som er referert tidligere. I studien er det også redegjort for flere andre små og store konflikter som har foregått opp gjennom Belcantos historie (Balsnes 2009). Det var viktig å ikke bare referere til solskinnshistoriene (jfr. fortellingen om Diana), men også til mindre vellykkede kordeltakelser. I den forbindelse ble det foretatt intervjuer med kormedlemmer som hadde sluttet for å få tak i bakenforliggende årsaker til det avsluttede engasjementet. Det ble også tilført andre teorier, som Cohens teori om symbolsk konstruksjon av fellesskap (1985) og Simmels konfliktperspektiv (1955), noe som gjorde det lettere å fange opp forhandlinger og konflikter som del av en helhetlig tilnærming. Hvorfor må et konfliktperspektiv tas i betraktning? Konflikter forekommer i alle grupper og fellesskap. Dersom vi ikke har en teori som gjør oss oppmerksomme på hvilke områder som kan bli gjenstand for spenninger og konflikter, vil de negative kreftene kunne ta overhånd. En korleder som er bevisst dette aspektet, vil kunne løse koret gjennom kriser, og også forebygge konflikter. Et vesentlig punkt ved vurderingen av det teoretiske perspektivet i korstudien er altså nytten av å supplere tilgangene med andre teorier for å gjøre analysen mer finmasket.

Når perspektivet på læring og utvikling utvides slik det er beskrevet ovenfor, blir innsikt ervervet i samfunnsvitenskaper som antropologi og sosiologi relevant for forståelsen av læreprosesser. I møtet med en lokal korpraksis viste det seg å være fruktbart å tilføre blant annet antropologiske perspektiver på sted, identitet og tilhørighet, og sosiologiske

teorier om sosial kapital og kulturell smak. Noen av de supplerende teoriene er nevnt i denne artikkelen, mens flere er brukt i selve studien (Balsnes 2009). Vurderingen er at ensidig bruk av Lave og Wengers teorier, på tross av deres påberopelse av å presentere en helhetlig tilgang, ville ført til at viktige aspekter ved korpraksisen ikke ble fanget opp. Ved å gå inn i analysen av spesifikke områder ved korets virksomhet med ulike teoretiske tilganger, ble analysen fyldigere, og det ble unngått å tre et bestemt teoretisk perspektiv ned over det empiriske materialet. Det ble utviklet et teoretisk rammeverk hvor Lave og Wengers tilgang utgjorde det gjennomgående fundamentet, men hvor andre teorier ble avgjørende for å få frem spesifikke aspekter ved *koret* som praksisfellesskap.

Det situerte læringsperspektivet ble ikke bare supplert med andre teorier, men også justert. I møte med det empiriske materialet viste det seg at særlig Lave og Wengers læringsmodell *legitim perifer deltakelse* ikke uten videre kunne overføres til koret som praksisfellesskap. Teorien måtte videreutvikles for å være fruktbar i denne sammenhengen. Punktet hvor Lave og Wengers modell behøvde justering, kan henge sammen med at teorien er utviklet gjennom undersøkelser av relativt enkle samfunn som de tidligere nevnte skredderlærlingene i Liberia. Skredderlærlingene er selvsagt ikke en homogen gruppe i alle henseender, men i forhold til at de har samme mål for praksisen, nemlig å bli mesterskreddere. Det er sannsynligvis stor grad av enighet om hva som må til for å nå dette målet, og fellesskapet bygger dermed på et verdi-integrert system. I slike tilfeller fungerer åpenbart Lave og Wengers modell (jfr. konseptet legitim perifer deltakelse). Lærlingene beveger seg over tid fra perifer til full deltakelse i skreddersamfunnet.

Undersøkelsen av Belcanto pekte imidlertid på koret som en mer heterogen gruppe enn denne modellen forutsetter. Spenninger, konflikter og forhandlinger viser at koret nettopp ikke er et verdi-integrert system. Kormedlemmene har ulike motivasjoner for sin deltakelse, ulik kompetanse, ulik smak og ulike verdier. De er i mange henseender en heterogen gruppe, noe Wenger riktignok fremhever som naturlig og fruktbar. Begrepet legitim perifer deltakelse er allikevel ikke uproblematisk å ta i bruk i forbindelse med korpraksisen. Slik Lave og Wenger fremstiller det, beveger de nyankomne i læringsfellesskapet seg fra perifer til full deltakelse, noe de oppnår når de kan sies å delta på lik linje med veteranene. Korpraksisen er ikke alltid like endimensjonal. Et eksempel på dette er da koret i forbindelse med deltakelse på den tidligere nevnte samtidsoperaen *Den grønne riddaren*, splittes i to. Man fikk dermed for en periode alternative former for deltakelse som befant seg langt fra hverandre både i tid og rom, med forskjellig praksis, ulike verdier og mening. Koret måtte gjennom en krise før det igjen kunne fungere som ett praksisfellesskap hvor medlemmene var gjensidig engasjert i en felles praksis, i alle fall i stor nok grad til at koret kunne konsolideres og arbeide frem mot nye prosjekter.

På grunnlag av undersøkelsen i Belcanto kan det imidlertid diskuteres om koret noen gang på et konkret nivå fungerer som et praksisfellesskap hvor medlemmene har et felles engasjement og felles forståelse av praksis. Et eksempel fra korets historie er samtidsmusikkverket *Kyst* som ble fremført i 2003, og som det var svært delte meninger om. Enkelte vurderte *Kyst* som det største de hadde vært med på. De syntes det var stas

at det var en urfremføring og opplevde at prosjektet satte koret på Norges-kartet. Andre syntes det var “helt ræva”, “noe møl”, ja like frem “bortkastet”. Diskusjonen avslører store forskjeller blant medlemmene med hensyn til musikk-syn og musikkpreferanser, ulike holdninger til øving, prestasjon og mestring, forhandlinger om mening som spiller på motsetninger mellom det urbane og det rurale, det finkulturelle og det folkelige, og om lokale eller regionale standarder skal gjelde for et kor som Belcanto (Balsnes 2009). I tiden rundt *Kyst* ble det tydelig at ulike verdssystemer eksisterte side om side og truet med å sprengte koret. Ene og alene lojaliteten til dirigenten som var bygget opp i løpet av 18 år, gjorde at prosjektet lot seg gjennomføre uten at koret ble oppløst. I slike perioder er det kormedlemmer som vurderer å slutte, og som brått eller gradvis trekker seg unna korfellesskapet. De beveger seg dermed i motsatt retning av hva Lave og Wengers modell forutsetter – *mot* periferien, og velger kanskje etter hvert å tre helt ut av fellesskapet. Legitim perifer deltakelses-konseptet sprekker når caset virker tilbake på modellen. Man kan kanskje si at Lave og Wengers teori fungerer når *korpraksisen* fungerer – når det er inne i en periode med vekst og utvikling. Teorien fanger ikke like godt konfliktfylte perioder hvor koret står i fare for oppløsning. Lave og Wengers begreper blir dermed først produktive når det empiriske materiale får interagere med teorien.

Et kor har mange trekk som er sammenfallende med Wengers kjennetegn på praksisfellesskap. Studien viser at det å bruke praksisfellesskapskonseptet på et kor fungerer på et *analytisk* nivå og bringer frem viktige aspekter som har betydning for det korpedagogiske fagfeltet. Resultatene av analysen viser imidlertid at koret på et *konkret* nivå ikke alltid fungerer som et praksisfellesskap.

Konklusjon

I denne artikkelen har vi diskutert hvordan situert læringsteori og mer spesifikt teori om praksisfellesskap kan bidra til å belyse læreprosesser i en lokal amatørkorpraksis. Ved å bruke Wengers nøkkelord fellesskap og tilhørighet som tilnærming i analysen, er det avdekket viktige aspekter ved konteksten læringen foregår i når det gjelder den lokale, den sosiale og den musikalske siden av korpraksisen. Videre har Lave og Wengers syn på læring og identitetsarbeid som uadskillelige prosesser bidratt til å få frem at den læring og utvikling som kordeltakelsen impliserer, ikke bare handler om musikalske ferdigheter, men også om en rekke ikke-musikalske kunnskaper, holdninger, ferdigheter og verdier. Korsang er hovedaktiviteten i Belcanto, men det som læres *om og via musikk* er like viktig. Koret er dermed en læringsarena med implikasjoner for kormedlemmenes liv, identitet og tilhørighet. I møtet med det empiriske materialet må imidlertid Lave og Wengers teorier både suppleres og justeres på enkelte punkt. Særlig har det vært viktig å tilføre et konfliktperspektiv samt antropologiske og sosiologiske tilganger som har bidratt til en

fyldigere og mer helhetlig analyse. I forhold til justering av teorien er det særlig legitim perifer deltakelses-modellen som ikke nødvendigvis til enhver tid fungerer i korpraksisen. Det kan også diskuteres om det er nødvendig å skille mellom et analytisk nivå og et mer konkret nivå ved bruk av praksisfellesskapskonseptet.

Resultatene fra studien som et situert læringsperspektiv har bidratt til å få frem, impliserer en større bevissthet omkring koret som en mangefasettert institusjon. Betydningen av å anlegge et helhetlig og kontekstuellt perspektiv i møte med en slik korpraksis fremheves. Studien bidrar dermed til en utvidelse av det musikkpedagogiske forskningsfeltet, i tillegg til å være et bidrag til kordidaktikken.

Referanser

- Amit-Talai, Vered (2002). *Realizing community. Concepts, social relationships and sentiments*. London: Routledge.
- Balsnes, Anne H. (2009). Å lære i kor. Belcanto som praksisfellesskap. Oslo: NMH-publikasjoner 2009:7.
- Bauman, Zygmunt (2000). *Savnet fellesskap*. Oslo: Cappelen akademiske forlag.
- Bjerkli, Bjørn (1995). Identitetsskaping og stedstilknytning. Om kulturarrangementer som identitetsmessig uttrykk. In: Arnestad, Georg (ed.) *Kultur- og regionalutvikling* (pp. 65-82). Oslo: Tano.
- Carrithers, Michael (1992). *Why humans have cultures. Explaining anthropology and social diversity*. Oxford: Oxford University Press.
- Cohen, Anthony P. (1985). *The symbolic construction of community*. Chichester: Ellis Horwood.
- Cohen, Anthony P. (2002). Epilogue. In: Amit, Vered (ed.) *Realizing community: concepts, social relationships and sentiments* (pp. 165-170). Florence, KY: Routledge.
- Cole, Michael (1996). *Cultural psychology. A once and future discipline*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Danielsen, Arild (2006). *Behaget i kulturen. En studie av kunst- og kulturpublikum*. Oslo/Bergen: Norsk kulturråd/Fagbokforlaget.
- DeNora, Tia (2000). *Music in everyday life*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Finnegan, Ruth (1989). *The hidden musicians: music-making in an English town*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Folkestad, Göran (2006). Formal and informal learning situations or practices vs. formal and informal ways of learning. *British Journal of Music Education*, 23 (2), 135-145.
- Fornäs, Johan, Sernhede, Ove & Lindberg, Ulf (1995). *In Garageland. Rock, youth and modernity*. London: Routledge. (Communication and society).
- Giddens, Anthony (1991). *Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age*. Stanford, Calif.: Stanford University Press.

- Gripsrud, Jostein (2002). Kultur- og opplevelsesindustriens utvikling og betydning. In: Bjørkås, Svein (ed.) *Kultur – produksjon, distribusjon og konsum* (pp. 111-133). Kristiansand: Høgskoleforlaget/Norges forskningsråd. Kulturpolitikk og forskningsformidling, nr. 3.
- Heiling, Gunnar (2000). *Spela snyggt och ha kul. Gemenskap, sammanhållning och musikalisk utveckling i en amatörorkester*. Malmö: Malmö Academy of Music – Studies in music and music education, nr. 1.
- Høgne, Guro (1998). *Ten Sings betydning for musikalisk og personlig utvikling. Et casestudie av et Ten Sing-kor*. Upublisert hovedfagsoppgave i musikkvitenskap, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Jørgensen, Harald (1995). Nordisk musikkpedagogisk forskning på doktornivå. Status og fremtid. In H. Jørgensen & I. M. Hanken (eds.), *Nordisk musikkpedagogisk forskning* (pp.11-43). Oslo: NMH-publikasjoner 1995:2.
- Karlsen, Sidsel (2007). *The music festival as an arena for learning. Festspele i Pite Älvdal and matters of identity*. Luleå: University of Technology, Department of Music and Media.
- Knudsen, Kristin (2003). *Koret – et rom for danning? En studie av en korpraksis i et danningsteoretisk perspektiv*. Upublisert hovedfagsoppgave i musikkpedagogikk, Høgskolen i Bergen, Bergen.
- Lave, Jean, & Wenger, Etienne (1991). *Situated learning: legitimate peripheral participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mark, Michael L. (2002). Nonmusical Outcomes of Music Education: Historical Considerations. In R. Colwell & C. Richardson (eds.) *The New Handbook of research on music teaching and learning. A project of the Music Educators National* (pp. 1045-1052). Oxford: Oxford University Press.
- Mathisen, Stein R. (2000). *Kulturens materialisering. Identitet og uttrykk*. Bergen/Kristiansand: Program for kulturstudier: Høgskoleforlaget.
- Nielsen, Frede V. (1998). *Almen musikkdidaktik* (2. reviderede og bearbejdede udgave). København: Akademisk Forlag.
- Persen, Åsne B. (2005). *Utrolig å få synge ut! Om hvordan sangglede kan fremmes og hemmes*. Upublisert masteroppgave i musikkvitenskap, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Putnam, Robert D. (2001). *Bowling alone. The collapse and revival of american community*. New York: Simon & Schuster.
- Ruud, Even (1983). *Musikken – vårt nye rusmiddel? Om oppdragelse til og gjennom musikk i dagens samfunn*. Oslo: Norsk musikkforlag.
- Sandberg Jurström, Ragnhild (2001). *Sång i samspele – læring i kör*. Upublisert magisteroppsats, Musikhögskolan vid Göteborgs Universitet, Göteborg.
- Sandberg Jurström, Ragnhild (2009). *Att ge form åt musikaliska gestaltningar: en socialemiotisk studie av körledares multimodala kommunikation i kör*. Göteborgs universitet, Göteborg
- Simmel, Georg (1955). *Conflict: The web of group-affiliations*. New York: The Free Press.

- Skarpenes, Ove (2007). Den "legitime kulturens" moralske forankring. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 4, 531-558.
- Stake, Robert E. (2000). Qualitative case studies. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (eds.) *Handbook of qualitative research* (pp. 443-481). Thousand Oaks, California: Sage.
- Säljö, Roger (2001). *Læring i praksis. Et sosiokulturelt perspektiv*. Oslo: Cappelen akademisk.
- Thuen, Trond (2003). *Sted og tilhørighet*. Bergen/Kristiansand: Program for kulturstudier/Høyskoleforlaget.
- Wenger, Etienne (1998). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wiborg, Agnete (2003). Den flertydige lokale tilhørighet. In T. Thuen (ed.) *Sted og tilhørighet* (pp. 127-152). Bergen/Kristiansand: Program for kulturstudier/Høyskoleforlaget.

Associate professor, Ph.D.
Anne Haugland Balsnes
Ansgar College
Fredrik Fransonsveg 4,
N-4635 Kristiansand, Norway
Email: balsnes@ansgarskolen.no